

Sygn. akt IV CSK 135/16

POSTANOWIENIE

Dnia 14 października 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Owczarek

w sprawie z wniosku M. K.
przy uczestnictwie [...]
o dział spadku i podział majątku wspólnego,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 14 października 2016 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania S. K.
od postanowienia Sądu Okręgowego w S.
z dnia 27 października 2015 r., sygn. akt V Ca .../15,

- 1) odrzuca skargę kasacyjną,**
- 2) oddala wniosek wnioskodawczyni oraz uczestników postępowania J. Ś., K. Ś., R. Ś., A. B., O. P. o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Uczestniczka postępowania S. K. wniosła skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego w S. z dnia 27 października 2015 r., zmieniającego w części postanowienie Sądu Rejonowego w S. z dnia 6 marca 2015 r., wydane w sprawie z wniosku M. K. z udziałem skarżącej oraz [...] o dział spadku i podział majątku wspólnego oraz oddalającego jej apelację w całości, a apelacje wnioskodawczyni i innych uczestników postępowania w części.

Sąd Najwyższy, oceniając - na podstawie art. 398⁶ § 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. - skargę kasacyjną w aspekcie dopuszczalności zważył:

W postępowaniu nieprocesowym dopuszczalność skargi kasacyjnej została uregulowana odmiennie niż w postępowaniu procesowym. Zgodnie z art. 519¹ § 1 i § 4 pkt 4 k.p.c. skarga kasacyjna przysługuje od postanowienia co do istoty sprawy w sprawach z zakresu prawa spadkowego, z tym że w sprawach o dział spadku jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia jest wyższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych. W myśl art. 519¹ § 2 k.p.c. w sprawach z zakresu prawa rodzinnego skarga kasacyjna przysługuje w sprawach o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, chyba że wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych. Z tych względów wymogiem formalnym skargi kasacyjnej w tzw. sprawach działowych jest wyliczenie i wskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 398⁴ § 2 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.). Prawidłowość wypełnienia tego obowiązku podlega kontroli sądu drugiej instancji i Sądu Najwyższego, które mogą weryfikować wskazaną kwotę na podstawie akt sprawy, z pominięciem zasad określonych w art. 25 i 26 k.p.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2001 r., IV CZ 20/01, nie publ., z dnia 21 listopada 2001 r., I CZ 152/01, nie publ., z dnia 6 listopada 2002 r., III CZ 98/02, OSNC 2004, Nr 1, poz. 11). Sprawdzenie takie jest niezbędne w szczególności wówczas, gdy z okoliczności sprawy wynika, że skarżący w celu obejścia przepisów procesowych instrumentalnie zmierza do obejścia przepisów wyznaczających dopuszczalność skargi kasacyjnej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 2006 r., III CZ 89/06, nie publ.). Zasadą jest, że wartość przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną nie może przewyższać wartości przedmiotu sporu, ani wartości przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu apelacyjnym, a wyjątki od niej dotyczą rozszerzenia powództwa oraz zasądzenia

ponad żądanie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 2002 r., II UZ 11/02, OSNP-wkł. 2002, nr 17, poz. 7). Jak wyżej wskazano w sprawach o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami skarga kasacyjna nie przysługuje, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż 150.000 zł. W orzecznictwie przyjęto, że wartość przedmiotu zaskarżenia sprowadza się do wartości konkretnego interesu (roszczenia, żądania) lub składnika majątkowego objętego zaskarżeniem (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2002 r., III CZ 98/02, OSNC 2004, nr 1, poz. 11). Zaakceptowano pogląd, wyrażony w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2003 r. III CZ 153/02 (OSNC 2004, nr 4, poz. 60), w myśl którego w sprawie o dział spadku (przepisy o dziale spadku, zgodnie z art. 567 § 3 k.p.c., odpowiednio stosuje się w sprawach o podział majątku wspólnego) wartość przedmiotu zaskarżenia z reguły nie może przekraczać wartości udziału należącego do uczestnika wnoszącego skargę kasacyjną. Tylko wyjątkowo, gdy uczestnik podważa samą zasadę podziału albo jednocześnie zaskarża rozstrzygnięcie dotyczące roszczeń dochodzonych z tytułu posiadania rzeczy wspólnej lub zwrotu pożytków lub rozliczenia nakładów, wartość przedmiotu zaskarżenia może być wyższa niż wartość jego udziału. Interesy majątkowe uczestników postępowania ograniczają się do wartości odpowiednio wysokości udziału w majątku poddawany podziałowi, stąd wartością przedmiotu zaskarżenia - nawet wówczas, gdy przedmiot zaskarżenia oznaczono jako „orzeczenie w całości” - nie jest wartość całego dzielonego majątku, ale konkretnego interesu (roszczenia, żądania) lub składnika majątkowego, którego środek odwoławczy dotyczy. Konsekwentnie odnośnie do postanowienia sądu drugiej instancji, którym oddalono apelację strony wnoszącej skargę, na ogół należy przyjąć, że wartość przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną może być taka sama, jak w apelacji albo niższa, jeśli skarżący częściowo uznał racje sądu odwoławczego lub zrezygnował z części swoich pretensji, ponadto należy ją odnieść nie do wartości całego dzielonego majątku, tylko do indywidualnego interesu (roszczenia, żądania) lub składnika majątkowego, którego środek odwoławczy (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2009 r. IV CSK 107/09, niepubl., z dnia 15 grudnia 2006 r., III CZ 88/06, z dnia 24 lipca 2008 r., IV CZ 53/08, z dnia 6 maja 2010 r.,

II CZ 38/10, z dnia 1 czerwca 2011 r., II CZ 27/11). Nie jest możliwe określenie tej wartości na kwotę wyższą od wskazanej w apelacji, ponieważ zwykle zakres zaskarżenia, tj. kwestionowanego wcześniej rozstrzygnięcia, nie może być szerszy. Wyjątki od tej reguły dotyczą sytuacji, gdy sąd drugiej instancji równolegle rozpoznawał apelację innego uczestnika postępowania i wydał orzeczenie reformatoryjne, gdy uczestnik podważa zasadę podziału, objęcie lub nieobjęcie orzeczeniem poszczególnych rzeczy lub praw albo rozliczenie nakładów, długów lub darowizn, następstw posiadania bądź gdy wobec upływu czasu znacząco zmieniła się wartość masy majątkowej i podlegała ona przeszacowaniu. W takich wypadkach wartość przedmiotu zaskarżenia może być wyższa niż wartość jego udziału (por. postanowienia z dnia 5 maja 1978 r., III CZP 26/78, OSNCP 1979, nr 1, poz. 3, z dnia 12 lipca 2007 r., III CSK 177/07, niepubl., z dnia 3 czerwca 2009 r., IV CSK 107/09, niepubl.). Przez zasadę podziału w powyższym znaczeniu należy przy tym rozumieć nie odwołanie się do wartości całej masy majątkowej, gdy stanowiska stron co do jej podziału są rozbieżne, z wyjątkiem przyznania jej wbrew woli skarżącemu z obowiązkiem spłaty (wówczas znaczenie ma konsekwencja zadysponowania danym składnikiem wyrażająca się różnicą wartości praw majątkowych których żądał i tych które otrzymał w postaci zasądzonej od niego sumy spłat/dopłat), tylko sytuację gdy kwestionuje się fakt i podstawę uznania danego składnika majątku za wspólny (wówczas uwzględnia się jego wartość) bądź dopuszczalność podziału z uwagi na zakazy bądź ograniczenia istniejące w tym zakresie, a wynikające z ustawy lub umowy. Zbliżone stanowisko co do tej kwestii zajął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 11 sierpnia 2008 r., V CSK 136/078, nie publ.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy stwierdziwszy, że uczestniczka wskazała jako wartość przedmiotu zaskarżenia kwotę 191.721 zł odpowiadającą jej udziałowi w masie podlegającej podziałowi, dokonał sprawdzenia prawidłowości wyliczenia wskazanej kwoty. Zakres zaskarżenia oznaczony w skardze dotyczy postanowienia Sądu drugiej instancji „zmieniającego postanowienie Sądu Rejonowego” w całości. Z treści i uzasadnienia powyższego rozstrzygnięcia wynika, że zmiana przedmiotowa orzeczenia obejmowała, obok częściowej zmiany sposobu podziału w naturze i wynikającej stąd modyfikacji

wysokości dopłat, pomniejszenie kwoty zasądzonej wcześniej na rzecz S. K. poprzez odjęcie od niej kwoty 71.677 zł, uwzględnionej wcześniej jako wynagrodzenie za korzystanie z jej udziału w działce nr 936/1. Wniosek skargi zmierza do uchylenia postanowień sądów obu instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu. Podstawa skargi kasacyjnej, oparta na art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., wskazuje na naruszenie art. 224 § 2 w zw. z art. 206 i 207 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że skarżącej nie przysługuje roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie przez pozostałych współwłaścicieli z należącego do niej udziału we współwłasności działki nr 936/1, naruszenie art. 325 w zw. z art. 361 k.p.c. przez pominięcie w sentencji rozstrzygnięcia w przedmiocie pozbawienia jej prawa do wynagrodzenia w kwocie 71.677 zł oraz art. 386 § 4 k.p.c. poprzez nie przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji. Żaden z tych zarzutów nie odnosi się do merytorycznego rozstrzygnięcia obejmującego sposób podziału, ustalenie wartości majątku wspólnego i spadku, dopłat jako takich. W tym stanie rzeczy rzeczywisty zakres zaskarżenia obejmuje wyłącznie rozstrzygnięcie reformatoryjne odnoszące się do wniosku o zasądzenie wynagrodzenia we wskazanej kwocie. Rzeczywisty interes majątkowy, którego ochrony uczestniczka dochodzi w skardze kasacyjnej, wyraża się zatem kwotą odpowiadającą różnicy pomiędzy kwotą, przypadającą jej zgodnie z zaskarżonym postanowieniem, a kwotą, jaką uzyskalaby, gdyby sąd nie uwzględnił apelacji wnioskodawczyni i dalszych uczestników w zakresie dochodzonego przez nią wynagrodzenia. Wartość przedmiotu zaskarżenia, odpowiadająca interesowi majątkowemu skarżącej, stanowi więc kwota 71.677 zł.

Konkludując oznaczona w skardze kasacyjnej wartość przedmiotu zaskarżenia, jako bezpodstawnie zawyżona, jest wskazana nieprawidłowo. Wobec tego, że jej zweryfikowana wysokość jest niższa od kwoty wskazanej w art. 519¹ § 2 k.p.c., skarga kasacyjna jest niedopuszczalna. Z tych względów Sąd Najwyższy odrzucił skargę (art. 398⁶ § 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), a nie znajdując podstaw do odstąpienia od zasady ponoszenia przez strony we własnym zakresie kosztów postępowania nieprocesowego oddalił wnioski wnioskodawczyni i pozostałych uczestników postępowania, zawarte w odpowiedziach na skargę

kasacyjną, o zwrot kosztów wywołanych jej wniesieniem (art. 520 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

jw kc